

Velká část posluchačů stála na škamnách, jiní v davu obklopovali místo, kde seděl, a před ním na jednom koleně klečel škaředý páter dívaje se mu upřeně do tváře.

Přítel vzkřikl poznovu, ale výkřik jeho byl dutý, jako by vycházel z prsou nejprudší křečí sevřených.

Teprve v několika okamžicích vzpamatoval se přítel tak dalece, že pochopil, co se kolem něho dělo. Vztáhnul však obě ruce odmítavě proti řediteli, a snaže se vstáti, zaúpěl bolestně, ale téměř nesrozumitelně:

„Nech mě, nech! – Odstup ode mne – děsná přišero!“

Nevím, kdo z obklopujících jej spolužáků slova ta zaslechl; ale ředitel, jenž byl příteli nejbliže, bezpochyby je postřehl, ačkoli, jak se zdálo, smyslu jejich nepochopoval.

V tváři jeho aspoň ani sval se nepohnul. Vztyčil se zcela klidně a rozhlédnuv se tázavě kolem optal se:

„Kdo z vás ví, kde bydlí...? Aby jej odvedl domů.“

„Já vím; bydlím nedaleko,“ ozval jsem se.

„Dobře,“ vece ředitel. „Bude-li možno, odvedte jej domů pěšky; bude-li třeba, zaopatřte povoz. Zatím jej nechte chvíli odpočnout!“

Po těchto slovech vstal však přítel sám a vrávoraje chtěl vystoupit ze škamny.

Vzav jej pod pažím, vyvedl jsem jej. Hlava jeho byla k prsům nakloněna, prsa prudce se dmula a nohy se mu chvěly; ale přece kráčel dosti jistě, takže jsem jej bez velkého namáhání mohl vésti na chodbu.

Poněkud čerstvější vzduch osvěžil přítele tak dalece, že mohl dále jíti bez mé podpory. Sotva jsme došli na konec dlouhé chodby, zaslechl jsem za sebou rychlé kroky a obrátiv se spatřil jsem za námi pospíchajícího ředitele.

Zastavil jsem se, kdežto přítel volným krokem ubíral se dolů.

„Neopomíňte mi podat zprávu o stavu nemocného, buď ještě dnes, nebo aspoň zítra!“ pravil ke mně kvapně, ale šeptem ředitel,

když byl dospěl až ke schodům. A se zvláštním, neobyčejným účas-  
tenstvím se díval za sestupujícím přítelem.

„Ted však pospěšte za ním, aby nepřišel k úrazu,“ dodal po  
malé chvíli, načež se obrátil, aby se vrátil nazpět do posluchárny.

Několika skoky seběhl jsem ze schodů, a vzav přítele pod pažím,  
vedl jsem jej k domovu.

Přítel cestou ani na jedinou moji otázku neodpověděl.

Tázal jsem se ho na věci nejrozmanitější, cítil-li nějakou bolest,  
nepobolívá-li ho snad hlava a podobně; ale přítel vždy jen záporně  
hlavou zavrtěl.

Teprve když jsme přibyli k jeho bytu, pravil sám, aniž bych se ho  
byl znovu tázal: „Nechodme, prosím tě, ještě nahoru jsem dosud  
rozčilen a nerad bych někoho polekal. Myslím, že rozčilení mé  
přejde; není to poprvé...“

„Že to není poprvé?“ opáčil jsem zvědavě.

„A bojím se, že také ne naposled. Ale nemluvme o tom víc! Aspoň  
dnes už ne. Prosím tě snažně!“ odvětil přítel.

Vyhověl jsem jeho přání.

Asi po dvě hodiny procházeli jsme se ještě po Praze, rozmlouva-  
jíce o věcech, jež by snad nebyly pranikoho jiného zajímaly kromě  
nás dvou.

Zanedlouho se mi zdálo, že duševní stav přítelův jest opět nor-  
mální. Odpovědi i otázky jeho aspoň byly logicky tak přesny, že  
neměl jsem příčiny o tom pochybovati.

Doprovodiv jej posléze domů, pospíšil jsem k řediteli Schne-  
idrovi, abych mu podal uspokojující zprávu; ale nestihl jsem ho  
v bytu.

Druhého dne zrána zastavil jsem se před přednáškou u přítele;  
ale tento ležel – v deliriu... Byl rozpálen, mluvil často a mnoho, ale  
nesouvisle. Jak se zdálo, mučily duši jeho neustále děsivé jakési  
přízraky.

Lékař, jenž byl k němu právě povolán, vyslovil se, že je stav jeho  
sice povážlivý, nicméně že jest naděje v brzké a úplné pozdravení.

Bez odkladu pospíšil jsem s touto zprávou k řediteli. Zastal jsem jej v předsíni jeho bytu. Vyslechl mě mlčky, zdánlivě lhostejně; ale z četných otázek, jež mi pak kladl, nabyl jsem přesvědčení, že jej osud přítelův zajímá jako osud člověka buď neobyčejně známého a milého, nebo neznámého sice, ale něčím zvláštním vynikajícího.

Uvedl mě do své pracovny a přes hodinu trvalo pro mne nehrubě příjemné examinování.

Musil jsem v stručnosti vypravovati vše, co jsem věděl o přítelově minulosti, o jeho povaze, zvycích a náklonnostech.

Téměř každá důležitější moje odpověď zavdala podnět k celé řadě dalších podrobnějších otázek, jež měly vesměs jen jediný účel: vysvětliti neb aspoň přijíti na stopu záhadné chorobě přítelově.

Vypověděl jsem sice o příteli dosti zajímavého; ale ředitel, jak se zdálo, nebyl tím uspokojen.

Později, když jsme takovýmto způsobem přikročili k rozboru psychologickému, často se na chvíli zamysлил, nežli mi položil otázku další.

„Je přítel váš nábožný nebo snad bigotní?“ otázal se mimo jiné.

Přímá odpověď na tuto otázku ředitele a zároveň katechety byla pro žáka dosti choulostivá, ale přece jsem odpověděl pravdivě, že je přítel spíše opak toho.

„Či snad byl dříve někdy nábožným?“ tázal se ředitel dále. „Nebo byl snad někdo z jeho příbuzenstva nebo z osob, jež mu byly z mládí nablízku, neobyčejně nábožným? Čítal snad někdy se zvláštní zálibou legendy svatých a světic, knihy o zázracích nebo bibli?“

Pokud jsem přítele znal, musil jsem na vše odpověditi záporně.

„Miluje snad čtení románů nebo knih dobrodružných, fantastických?“ pokračoval examinátor dále. „Či snad má zálibu v čtení filozofickém?“

„Nemiluje ani románů, ani knih filozofických,“ odvětil jsem. „Ale mohla-li míti na něho nějaká kniha vliv, mohou to býti spisy Oerstedovy, hlavně téhož spis *Duch přírody*, jež od několika roků se zvláštní zálibou studoval.“

Ředitel na chvíli se zamyslel; pak zavrtěv hlavou, odbočil ve svém vyptávání se na pole jiné.

„Netrpěl přítel váš nikdy nějakou chorobou mozku, nervů nebo zraku?“

Odpověděl jsem opět záporně, poněvadž mi o tom všem nebylo nic známo, tak a podobně vyptával se ředitel dále, až posléze vida, že není možno tímto způsobem dojíti cíle, propustil mě s žádostí, abych mu přinášel každodenně zprávy o průběhu přítelovy choroby.

Učinil jsem tak se vší svědomitostí; ale jen jednou, když jsem totiž referoval o přízracích, jež přítele v deliriu pronásledují, upozoroval jsem v tváři ředitelově mírné uspokojení.

Pokud z nesouvislých řečí nemocného přítele bylo lze souditi, zdálo se mu, že nalézá se v jakési pošmurné budově, buď v nějakém klášteře, nebo chrámě. Mluvilť o křížových chodbách, o krucifixech a obrazích svatých — pak zas o jakési příšerné obludě, měnící každým okamžikem svou tvář.

Jindy se počal modliti, ale nikdy se nedomodlil, nýbrž vždy ustal asi v polovici, a snaže se pak vztyčiti se, šermoval prudce rukama ve vzduchu, jako by někoho odháněl.

Toť vše, co bylo možno z nesouvislých, trhaných řečí jeho vyrozuměti.

Asi ve čtrnácti dnech pozdravil se přítel tak dalece, že mohl opět vycházeti a za několik dní také přednášky navštěvovati.

Přišel do školy, jako by se nebylo pranic přihodilo, a nejevil nižádného překvapení nebo pohnutí, když o nejbližší přednášce o náboženství setkal se opět s ředitelem.

Po přednášce jej ředitel zavolał k sobě a optal se, jak se mu vede. Zároveň díval se mu upřeně do očí.

Přítel odpověděl, ale ředitel hned nato rychle podotknul: „Dovolte, abych se vám podíval do očí u okna — na světle.“

Přítel beze slova poodstoupil k oknu a ředitel díval se mu delší chvíli zkoumavě do očí.

„Vy máte oko velmi zajímavé,“ pravil posléze. „Pupila je velká a neobyčejně vypouklá – jste krátkozraký?“

Přítel přisvědčil.

„Navštivte mě po příští přednášce navečer v mém bytě,“ vece zase ředitel. „Rád bych s vámi o něčem pohovořil.“

Přítel slíbil a vzdálil se.

Na cestě k domovu připomenul ke mně, že se ostýchá jít k řediteli, ba že se ho skoro bojí.

„Snad se nebojíš jeho ohyzdnosti?“ rozesmál jsem se.

„Nikoli; ale muž ten činí na mne dojem takměř příšerný. Zdá se mi, že jsme se byli už jednou v životě setkali. Jeho účastenství se mnou a mojí chorobou zdá se nasvědčovati, že se nemýlím.“

„Myslím, že se přece jen mylíš,“ odvětil jsem a na doklad tvrzení svého uvedl jsem několik vyjádření ředitelových, z kterýchž bylo lze souditi, že přítele mého neznal a nezná, že o minulosti jeho praničeho nevěděl, a že teprve záhadným případem o přednášce byl na něj upozorněn.

„Prozatím nemohu odpírat, poněvadž nemohu podati důkazů,“ pravil přítel. „Ale necht' již tomu jakkoli, tolik je jisto, že škaředá tvář, drsný hlas a vůbec vešk'eré chování podivného muže toho budí v mé duši vzpomínky souvisící, úzce s mojí chorobou.“

„Tedy skutečně myslíš, žes churav?“ ptám se soucítěně.

„Byl jsem churav,“ dí přítel. „Byl jsem a možná, že dříve nebo později ochuravím poznovu. Ale choroba má byla a bude jen následkem, nikoli příčinou toho, co se se mnou dalo o známé ti přednášce, když se náhle tak intenzívně zablesklo.“

„Nechápu, co tím myslíš,“ díím suše a poněkud bezmyšlenkovitě, neboť slova přítelova byla tak jasná, že nepřipouštěla než jediného výkladu.

„Pochopíš, až ti někdy v souvislosti budu vypravovat jen jediný výjev z mladistvých dob,“ pravil přítel; „ale příslib mi, že večer po nejbližší příští přednášce o náboženství doprovodíš mě k bytu ředitelovu a že na mne počkáš, až se vrátím.“

Slíbil jsem, že s ochotou tak učiním, a od té doby jsme o záležitosti té již nemluvili.

Několik hodin po nejbližší příští odpolední přednášce o náboženství doprovodil jsem přítele po jeho přání až k bytu ředitelovu a ubezpečil jej, že počkám, až se vrátí.

Páter Schneider bydlil v prvním patře přední části školní budovy v ulici Mikulandské. Několik oken bytu šlo na ulici, několik od dvora. K bytu přicházelo se po několika nehrubě pohodlných schodech z průjezdu.

Na cestě k řediteli přítel téměř ani nepromluvil. V průjezdě se zastavil a vytáhnuv z kapsy několik oblázků pravil:

„Zůstaň na ulici! Kdyby se mi stalo něco lidského, tj. kdybych měl potřebí tvé pomoci, mrštím jedním nebo několika z těchto kamenů do okna.“

„Budiž bez starosti!“ dím na to. „Vždyť snad se nejedná...“

Nedomluvil jsem.

Přítel rychlým krokem pospíšil po schodech. Slyšel jsem ještě trnutí zvonce, pak vrznutí dveří a několik nesrozumitelných slov, načež dvěře zavrzly poznovu.

Vyšed z průjezdu na ulici, přecházel jsem volným krokem po protějším chodníku.

Byl pozdní, nepříjemný, skoro bouřlivý večer listopadový.

Ulicí prošel jen zřídka někdo a každý chvátl. Válf ulici mrazivý vítr severovýchodní. Obloha byla temná a vzduchem poletovaly drobné vločky sněhu. Někdy vítr úpěnlivě zaskučel, jindy zase zalehl vsí silou do oken, že po několik vteřin řinčela, jako by řetězy chřestil.

Přese všechnu nepohodu čekal jsem trpělivě skoro hodinu.

Ve dvou oknech ředitelova bytu bylo světlo; ale to bylo vše, co jsem pozoroval.

Světlo se nikterak neměnilo; soudil jsem tudíž, že přítel zcela klidně a tiše s ředitelem rozmlouvá, jako jsem to činíval já, když jsem o příteli nosil řediteli raporty.